TÓTH BÉLA

Mito

cseresznyefa keretben, üveggel

Apró szegedi bútorgyárban taszigáltam éveken át a gyalut. Egy időben angol megrendelésre építettünk százhuszonegy cseresznyeborítású hálószobát. Három műszakban is hajtottunk. Éjszakánként csak a politúrozó műhelyben világoltunk. A fényezést nem tudtuk gépesíteni. Kézzel hordtuk föl a szeszben áztatott sellakkot. Csöndös munka. Fütyü, dana az életünk. Az asztalos örömében, bánatában könnyen elénekli magát.

Amikor az angol átvevő bebujkálva a szekrényekbe, pántról pántra átvizsgálta az árut, a szeme előtt becsomagoltuk. A rókusi pályaudvaron raktuk vagonokba. Lelakatolta az ajtókat. Hálából-e, vagy a terhétől akart szabadulni, egy üveg skót whiskyt nyomott a kezembe.

Vasárnap delet harangoztak éppen a rókusi kétcsövű templomban, amikor visszaértünk a műhelybe, hogy lefürödve elnyúljunk a legényszállás forgáccsal kitömött priccsein. Segédtársam, Kisilus Matyi a whiskyért nyúlt, amiről addig annyit hallottunk, mint katona a kávéról.

Na — azt mondja —, kóstoljuk meg, tán azok sem lehettek éppen bolondok, akik ezt kitalálták!

— Majd nyerítünk róla. Hallom, hogy lótakarmányból erjesztik.

— Hát nyerítünk mi enélkül is — tüsténkedett Matyi és kitekerte az üveg dugóját. Akkor lépett közénk a soros bakter, Mito bácsi.

A gyülékonysággal teli műhelyt éjszakánként ő ügyelte. Vasárnap is. A deszkamáglyákat, forgácsosszíneket, festékraktárakat.

Mito nevét csak a váltótársától hallottuk. Nemrég került közénk. Szánalmat éreztünk látására. Nemcsak a rongyos ruházata miatt, ami nemzeti viseletnek számított úgy '46 táján, de a tarkójáig kopasz fején úgy lötyögött a bőr összegyűrődve, mint kisgyerekkori lábamon apám téli nadrágja.

Apadt szeme beleakadt a csillogó whiskysüvegbe. Egyéb jelét nem adta érdeklődésének.

Poharakba csörren a politúrszínű, -vastagságú szesz. Mitónak is bádogibrik a kezében. Kínálása nélkül, hogy is ihatnánk? Ő csak nézze? Beleszagolt.

— Nem kutyának való!

— Fordult-e meg a szájában efféle, Mito bátyó?

— Hát kevesebbszer mint rántott leves, de azért...

— Alkalma?

— Kijevben.

— Odavalósi?

— Á. Cernabarai születésű, csöpörödésű vagyok én. Szöged alatti. Csak hát, ha a szó már kiforogja, elmondom, hogy gyerekkoromban zenekarba álltunk. Tamburások, hegedűsök, rezesek.

Tizenegy éves koromban már szólót fújtam a basszbaritonon.

Szép magyar rözgőcsárdásokat, szerb kólókat, siratókat.

Olykor padkaporos hacacárékon. Nyári vasárnapokon a Tisza-part fűzfái alatt dugi bálakban szaporázó lábak alá.

Egy estefelé a bácskai oldalról átsurran a révészek csónakja. Kiszáll belőle cilinderrel a kezében valami fényességes férfi, jön egyenest nekem, a dudát a számról le sem eresztem, a vállamra teszi a kezét. Meg sem várja, míg a nóta végére érek.

— Fiam, kisgyermekem, aranyból van a trombitád!

— Réz ez. Fényös. Szidolozom. Szép legyen a külseje is, ne csak a hangja.

A szavára értette, nem a külsejére. Az a drága arany.

— Én eresztgetem széjjel a vizek partján, ahogy a kavicsot hajigáljuk.

— Kár ezért a szép muzsikáért.

— Nem a! Úgy szállnak itt a papucsok, bocskorok, csizmák az én dudámra, ahogy fúvom!

— Hát éppen ez az. Világot látni, híresnek lenni akarnál-e?

— Akarni akarnék, de hát a szegény ember akkor híresedik el, amikor akasztani viszik!

— Ne hidd! Gyere velem, a Czája cirkuszba. Hány éves vagy?

— Őszre a tizenharmadikba gyalogolok.

— A szüléid elengednének é?

Nem egykönnyen. Pedig vagyunk annyian. Éjszakánként ha egy leesik az ágyról, nem azt kérdezik ki volt, hanem, hogy hányan.

Innét aztán nem kerekítek nagy farkaalját a sorsomnak. Elmentem cilinderessel. Gőzhajón utaztunk Szegedre, a partról fiákerrel a vásártéren terebélyesedő cirkuszba.

Hajnalodott, de a ciilnderes, ahogy később megtudtam, a porondmester fölzörgette Czáját.

Álmosan, nagy mérgesen állt a lakókocsija lépcsőjére, ledörrentette emberét, hogy rossz kis kötéltáncosnő szoknyája után tekereg a bácskai földeken, pedig dologidőben tudhatná, hol a helye, ám hamarosan kitelik a bőcsülete!

De a cilinderes nem sok bűnbánatot mutatott a gazda korbácsos szavai csattogásán, hanem ahogy hozzájutott, mondta:

— Nézd gazda, aranyszavú trombitást találtam néked a birkózásodhoz. A kövek megpuhulnak, ha ez megfújja a rezet.

— Na halljam — nyakaskodott Czája.

Leül a falépcsőre, hálópöndölye alól kivillant tejfehér bőre.

— Mit hallok? — siettetett Czája.

— A magyarok rapszódiáját. Azt, hogy Magasan repül a daru, szépen szól...

Czája bal kézzel simogatta álla zugait, belenézett a hajnalló kékségbe. Fölállt, kiterjesztette két hatalmas karját, ölelő, birkózó mozdulatokat tett, csápolt, mintha kutyázva úszna a Tiszában.

— Nem rossz — azt mondja. — Erre nem is gondoltam! Fújjad tovább! Hallgatókat, hallgatókat!

Nem akarok nagy farkaalját keríteni a sorsom akkori fordulatának, Czája maga mellé vett engemet.

A zenekart egy Fux nevű osztrák karmester kommandírozta, annak a kezére bízott, hogy tanítson papírból muzsikálni. Bajunk volt egymással. Nem szerettem a papírt. Nekem elég volt egyszer meghallani a melódiát, a dalfoszlányt, én azt eltrombitáltam azonnal.

Fux néha a kezemre koppontott a pálcájával. Egyszer meglátta Czája. Lepisszentette. Nehogy még egyszer előforduljon! Nem állat ez, akit üthetnek az idomárok. Ember, vegye tudomásul, Fux úr! Ő nélküle semmi sem vagyok!

Föltaksált erősen, tán nem is ok nélkül. Mert mint bajnoknak, akkor már évek óta messze földön ismerték a nevét.

Váci születésű volt. Tizennyolc éves korában csupa passzióból az ott időző cirkusz híres birkózóját úgy a földhöz teremtette, hogy az alig maradt életben. Attól kezdve képezte magát. 1901-ben már bajnoknak jelentkezik a brémai Európa-küzdelemben. Minden ellenfelét két vállra téve távozott, a mellén tizenhárom fityegővel.

Arca világplakátokon jelenik meg, s hívják Hamburgba, győz. Berlinben, győz, Drezdában veretlen, Bukarestben verhetetlen, Törökországban lebirkózhatatlan. Bűvös hét éveken által fürdőzik dicsőséges napfényeiben, amikor hazaér Pestre, éppen a Beketow cirkusz világhírű birkózói hívják bajvívásra a nézőket. Büszkén mutogatta izmait Cyklop, az angol bikaölő, Aberg, a rettenthetetlen orosz, Murzuk, a néger verhetetlen.

Porondra lép Czája József. Trikóig lehányja ruháit. Előbuggyannak izmai. Fitymálják a cirkuszi birkózók. Ketten állnak vele szemben.

József maga mellé intette bátyját, Jánost. Gyöpre, legények!

Fölveszik a szabályos birokállást. Nem a falusi szalmakazlak tövében megy a móka. Itt egy rossz mozdulatért is elmarasztalják a bajnokot. Aberg, Murzuk, a földön, két válluk odaszögezve.

Cyklop a függöny mögül várta, hogy az elfárasztottak valamelyikével ölre menjen. Nem ment. Elszaladt, nagy szégyenére Beketownak, ujjongó, őrjöngésére a közönségnek.

Igen ám, de a sima birkózáson túl kellett mennie Czájának. A cirkusztól elvárták, hogy új meg új produkcióval jelentkezzen. Állatbirkózások következtek. Ahhoz kellettem én.

A barnamedvék családjából élt ott egy szlovén nagykani, kétmázsás öreg idomított. Szelíd szeméből kikönyökölt a jóság, s tán rimánkodott, hogy ne bántsák, mert magától ő soha senkit. Minek is hívhatták volna másnak, mint Misának.

Nem akart az birkózni soha. De, hogy akarjon, nem kapott enni. Éhében, pár bosszantó pofon után ölre ment. Bőrkesztyű mind a négy lábán, hogy körmeivel ne sebesítsen, szájkosár, hogy ne harapjon.

Egy évig nagy attrakciónak számított, az ember, meg a medve küzdelme. De már Bukarestben fitymálni kezdték a műsort, hogy a betanított medve, a gazdájának engedi magát.

Czája nem szerette, ha alul marad. Őt ne fitymálgassák! Sörényes oroszlánjait idomíttatta birokra. Az már döfi. Lipóttal, meg Leóval kacsolódni, puszta kézzel fölborítani őket. Az hozta a nézőket.

A közönség mindig talált lekicsinylő magyarázatot. Az én muzsikámat is okolták. Hogy andalító dallamaimmal megszugerálom a vadállatot, ereje átömlik Czájába. Oda szelídítik, éheztetik, ütik, verik.

Az oroszlánnak nincs az a természetében, hogy házi macska módjára vaslábú székeken ücsükéljen, szíjostor-durrogtatásra lovak hátán egyensúlyozzon, tüzes karikákon ugráljon át. Addig senyvesztik, koplaltatják, a parancsok végrehajtása után élelemmel díjazzák, hogy betörik a változhatatlan sorsába. Hiába szaladozik ketrecében százezerszer rátámadva a könyörtelen vasrá-

csokra. Akkor nyílik ki előtte, ha az idomár akarata teljesül. Azután vissza, a lócombvacsorához.

Czája azt szerette, ha a közönség kételyek nélkül ámolyodik el emberfeletti erőfeszítésein. Az életveszélyig kész volt a kockázatokra.

Európa minden nagy városában megfordultunk már.

1914 nyarán Kijevben tanyáztunk. A porondos sátor majd szétrepedt a tömeges érdeklődéstől. Hírünket ismerte a fél világ. Évekre előre kártyán álltak a meghívások. Föl a skandináv országokba, le Afrikába, Indiába.

Két hét után az ukránok sem voltak elégedettek. Az újságjaikból olvashattam, hogy csökélylik a gazdánk erőfeszítéseit. Ajánlatot tettek, hogy ha a kijevi herceg amerikai medvéjével megverekszik, persze trombitaszó nélkül, akkor elhiszik kiválóságát.

Czája elfogadta a kihívást. Nem csupán a jó hírért. Ezer aranyrubel volt a fölpénz. Kikötés: lábtyű és szájkosár a medvére, zeneszó nuku! A porondmester féltette a gazdát.

— Tudod mire vállalkozol? A herceg medvéje 220 centi magas, három mázsa 12 kilós. Ha egy napig nem kap enni, vad, mint a darázs.

Czája nem ismerte a curikkot. Előkészületeket tett. Nekem függöny mögött, számra szorított dudával lesni, ha halálosat fog a medve, fújjam a trombita kőlágyító szavát.

Késsel állt lesben egy mindenre elszánt olasz idomár, aki a végsők esetén ledöfi a medvét.

A műsor a nagyzenekar csinnadrattájával indult. Szép ropogós ukránkákat fújtak, amíg Czája hidegvérű mozdulatokkal körülhajlongott a nézőtér előtt.

Akkor már éppen hetedik éve szolgáltam muzsikámmal, úgy hittem, ismerem minden mozdulatát. Izmai finom remegését birok előtt, után. Szemöldökének milliméternyi ránduláséból tudtam szándékát. Most, mintha eleven porcelánbaba forogna körül, olyan szobormerev. Nagy taps fogadja. Nagyobbodik a zaj, amikor a herceg medvéje is a porondra lép.

Vaksin néz körül, feje félfordulatával. A fogam is összevacogott, Czája alig látszik tőle.

Amikor levették a medve orrkarikájáról a láncot, a publikum elcsöndesült.

A medve négy lábon állt, birkózhatatlan pózban.

Czája pofon hajította, amolyan ébresztőféle, hárommázsás medvéhez illő erővel, amitől rögtön két lábra állt, indult támadójának. Morrantott akkorát, a sátorkupola meglibbent tőle. Feje fölé emelte első mancsait. Czája kicsi fejbillentéssel elkerülte az ütést, s mire a mackó újra nekiemelkedett, hogy na most, Czája derékon kapta a grizzlit, ahogy szakemberek az amerikai medvét nevezték, de úgy, hogy annak mellkosara a birkózó vállára támaszkodott. Jó méternyit a levegőbe emelkedett, Czája megforgatta néhányszor, talán, hogy elszédítse, aztán a fűrészporba fektette. Nem dobta. Vigyázta, nehogy csontja törjön.

Halálos csönd. Aztán földdördült az elismerés mindent betöltő robaja.

A medvét orrkarikára vették, Czája körbehajlongott, miközben hímzett kendőben hozták le a hercegi páholyból az ezer aranyrubelt.

Fekete ruhás testőri dárdások hajlongtak előtte, s csöndet intettek. Egy éles hangú követ a négyök közül új ajánlatot hozott: tízszer annyi, mint az első menetért! Tízezer rubel!

A szemünk is fölakadt. Nagy pénz. Haragudhat a herceg. Ő sem szívesen tűri, hogy medvéjét a porba hempergessék.

Czája összefonta kezét a mellén, mélyen meghajolt a páholy felé, s nyugodt hangon kért elnézést, hogy ő vérbeli játékos, de nem hazárdőr.

A herceg nem tágított. Nem kér a tízezer rubelre ellenpénzt. Birkózást kér.

Czája tízezerért is meghemperítette a bundást.

Amikor a fekete ruhás testőrök a tízezret is kiöntötték a porondon heverő abroszra, kitört a lárma. Korlátokon, lépcsőkön, padokon át zúdult a tömeg a porondra. Nem értettük miért. Hogy Czáját levegőbe dobálják, a földre teperjék, a hercegért, a pénzéért, ellene, mellette? Ki is tudhatta azt más, mint a porondmester. Ugyan már én is tanúja voltam néhányszor, hogy a föllelkesült tömeg elveszti az eszét. Rohan a küzdőtérre, ölelkezni, mutatkozni, cigánykereket hányni, s magában, másban ezer törést, zúzást okozva. Ilyenkor a cilinderes szavára, ostorának pattintására készen áll 24 fölcicomázott, tollbóbitás mezőhegyesi nagynónius fekete csődör, s azok úgy vágtatnak be az ajtón, mint valami körben szaladó élő kerítés. Vágtat kilencvenhat lóláb. Az öngyilkos sem kísérli meg, hogy odadugja a fejét. S a por száll a magas kupoláig, s Fux úr zenekara fújja a lovassági indulókat, egyik a másikba öltve, míg lassan csillapodni kezd a feszültség, s ritkul a közönség.

Másnap ájult csönd a városban. Falevél nem zörren, az újságok nem hírlelik a győztes Czáját, a vesztes herceget.

A szarajevói nyomozások kifejletével, fenyegetéseivel teltek a lapok. Ahogy a szerbek ellen feni kardját a magyar miniszterelnök.

Félő gyerek vagyok. Féltem szerbül beszélő apámat, magyarul imádkozó anyámat, két nyelven szóló testvéreimet.

A cirkusz is ámolyog. A pállásztó melegtől, a hosszú szárazságtól negyed házakkal morzsoljuk időnket, mivel Stockholmba szeptember végére várnak bennünket.

A gazdát sem látom napok óta. Aztán a porondmester is eltűnik úgy július vége felé. Fux úr beteget jelent, kórházi kezelésre utazik zenekarával. Az olasz idomárok megszöknek az oroszlánketrecektől.

Augusztus elsején olvasom a Kijevi Életben, hogy az Osztrák—Magyar Monarchia hadat üzent Oroszországnak! A cirkusz ötven embere közül nem vagyunk az állatok körül csak öten. Ki erre, arra.

A város teli kozákséggal. A cirkusznak tájára sem jönnek, igaz, mit is nézhetnének. Az akrobaták csapatostól elszegődtek valami Kijeven átvonuló francia társulathoz, a magyar lovászok nyeregbe szállva elnyargaltak haza.

Nekem senki sem szólt, hogy fuss fiú, vagy gyere velünk aranyat szóló baritonkürtöddel. Abban a hitben éltek, hogy ha ukránul olvasva értem a lapokat, tán itthon is vagyok. Hová mennék?

De hát anyám, testvéreim a Tisza partján szedik a levegőt, ha szedik.

Égni kezdett a talaj a talpam alatt. A hatóság egyenruhás emberei naponta odalátogattak kerekes bódémhoz.

— Takarodjatok, ausztrickik, míg nem késő! Kifelé!

A bódémban velem lakott egy félcsípejű cerkoff majom. A saját serege régen kiutálta maga közül, a mutatványokból is elmaradozott, talán a betegsége miatt. Akkora volt, mint egy jókora macska.

Velem élt évek óta, akár valami cirkuszi kegydíjas. Akárhova mentem, bicegett utánam. Kani volt, öreg, hunyorgó szemű okos, ragaszkodó. Az a

produkcióink idején is a hátam mögött kucorgott. Félt a lovaktól, majomtársaitól, az idomároktól, az egerésző macskától is.

Harmadjára nem vártam meg a hatóság embereit, hogy utat mutassanak. Mentem a milíciára, útlevelem lepecsételték, vettem a szűrtarisznyámat, kenyeret, sajtot, kezebeli kis aranyszavú trombitámat.

Gyalog indultam. Nem volt egy vasam sem. Czája, ha győzött és nyert, adta a rám eső részt. Utoljára csengő aranyakban. De hát én nem tartottam magamnál pénzt soha. Küldtem haza, a világ akármelyik csücskében éltem, s kerestem. Szüleimnek, testvéreimnek. Hogy könnyebben élhessenek, hogy jó szívvel gondoljanak rám, tőlük messzire vetődött fiukra, testvérükre. Énrajtam az utolsó gatya is Czája tulajdonának számított. Aranysújtásos muzsikuskabátom, háromsarkos francia sipkám, parókám, mind, mind a Czájáé. Ő adott enni, inni, ő ruházott, dicsért, szeretett, fizetett.

Megindultam gyalog, a város szélén levő cirkuszvárosból egyenest Nyugatnak. Alig haladok kétszáz métert, a cerkoff elkezdi rángatni a nadrágom szárát, forog a szeme, mint a sublótgomb. Sír.

— Mi a fene lelt, én vissza nem fordulok, annyi bizonyos! Engem ne zsuppolgassanak, tudom én, merre vezet a hazafelé vivő út!

Elébem állt a majom. Megfogta a kezem, húzott, hogy üljek az árokpartra. Tarisznyámból kivette a kürtöt, a szájára vette, mutatta, hogy fújjam. Mondhatnékom volt, hogy bolond vagy te, pajtás, de hát sokszor bizonyította, hogy nem bolond.

Egyszer Berlinben, talán irigységbül, idegenek kinyitották a nagy sörényű oroszlán ketrecajtóját.

Amikor Leo a porondra vezető folyosóra lépett volna, a cerkoff fölrázott. Kiabált, miközben az egész társulat az előadás utáni legmélyebb álmát aludta. Húzott kézen fogva. Alarmíroztam az idomárját, úgy tudtuk visszaparancsolni az állatok királyát palotának nem nevezhető ketrecébe.

Szófiában, megint csak műsor után, egyik magyar istállófiú szivarral a szájában elaludt a szénabálák között. Cerkoff fölvisított, mielőtt az érzékeny lovak nyerítettek volna. Tűz van! Szaladtunk. Az istállófiúnak a szeme pillája sem pörzsölődött meg, olyan hamar elfojtottuk a lángokat.

Nem bolond ez a vén majom. Topának neveztem. Sántává nyomorodott az istenadta, valami régebbi, rossz idomár keze alatt.

Leültetett az árokpartra dudával a kezembe, s ő három lábon szaladt, akár a sánta kutyák. Be a fősátor ajtóján. Csak a majomketrec ricsajából sejthettem, hogy megjelent előttük, bár félt tőlük. Kinyitotta a reteszt. Valamit mondhatott nekik, akármennyire ismertem Topát, majomul nem tudtam vele beszélni. A majmok kiszaladtak. Ketrecről ketrecre nyitogatták az ajtók reteszeit. Egyszerre csak megjelenik a sátor szájában, integet, hogy fújjam. Mutatta a szájával, kezével a trombitálás mozdulatait.

— Na, vén bolond, hát teljen utoljára a kedved!

Fújtam a szívlágyító szerb sirató-vigasztalót, tízszer is egyhúztomban. Meg szégyenemben.

Én egy istenhozzádot nem mondtam Czája állatainak. Mindegyiket ismertem. Szerettem őket, kedveltem, beszéltem hozzájuk. Ha dresszírozás idején valamelyik állatot túlléheztetett, korbácsolt, szurkált az idomár, én titokban élelmet loptam neki. Vizet. Tilos volt pedig szigorúan. De hát, a tilalomnál erősebben élt bennem a vonzalom irántuk. A magaménál is rosszabb volt a sorsuk. Enni kaptak, s ütleget, szigorú verésektől dagadó hurkákat és rúgásokat.

És én hátat fordítottam aranyos, számolni tudó, göndör farkú malackáinknak, kocsihúzó hűséges kicsi kutyáinknak, a három dromedárnak, a pónilovaknak, Lóri papagájnak, Miskának, a szlovén barnamedvének, a sörényes oroszlán házaspároknak, a zsiráfcsaládnak, a táncoló kecskecsapatnak.

Balga félelmemben az orromig látok, s a vén csipás cerkoff figyelmeztet, mi a böcsület? Tán elsírom magam bánatomban, ha a csodálat vissza nem fogja meghatódottságomat.

A zsiráfember előbukkant a nagy sátor szájából, mögötte asszonya, óvatosan szétnéznek, Topa előttük, forog a feje, zászlóként lobog kunkori farka, beszél, beszél, hadar örömében. Hozzám trappol, indulunk. Fúvom a siratóvigasztalót, fúvom ötszáz méteren, öt kilométeren, s kint járunk már a katonákkal teli gyakorlóteret átszelő országúton. Sereglésünkre odatömegelnek a katonák, tapsolnak, sapkájukat a levegőbe dobálják látásunkra. Jön utánam az egész cirkuszi állatsereglet.

De ha én ezt valaki mástól hallom, fügét mutatok neki. Fölemelem a lábam, hogy a gurítása ki ne üsse alólam a földanyát. Én magam értem meg ezt, s nem a dicsvágy mondatja velem, sem az a háromdűtetnyi nyamvadt whisky, hiszen láthatják rajtam, vén emberen, hogy hányszor maga mögé hajíthatott már éngemet az élet, miért hazudoznék a mai vasárnap délután facér asztaloslegényeknek.

Mondom, talán mert soha senki sem volt kíváncsi rá, hol ittam én az első árpalevet. Magam is csudálom, nini, kibuggyant belőlem.

Lassan jött utánam a cirkuszi állatsereglet. Nem az egész.

Ahogy magam mögé pillogtam, nem láttam a csörgőkígyót. Nem vitt nagy szerepet a mutatványok között, csak a texasi táncosnőnek afféle iszonyatkeltő fátyolkendőjét helyettesítette tán.

Ám az is lehet, hogy jött, se látó, se halló volt, és lasssú, mint a tiszai csiga. Lehet, hogy jött. Csak a búbosfejű ludakat láttam a sorok végén fehérleni. A tevék után.

Mentünk tízkilométerekre nyúló szikesek, gyöplegelők, sömlyékösök között a sötétség beálltáig.

Mintha ki lett volna valahonnan mérve, utunk nekiment egy zsombékos, kásás nagy víznek. A kocsiút elfogyott alólunk.

A holdvilág sem jelentkezett, fáradtnak is éreztem magam, éhesnek, bizonytalannak, a táj meg olyan, mint a tiszai oldal a cernabarai határban, kis fűdombok, kásások, pudvás oldalú füzek. Otthonosság. Leveli béka kéri fák hegyén az esőt, és tücsök zenél bandaszám, erősen. Egészen megpaprikázzák szemem.

Kinéztem egy göcsörtös öreg donkafát, úgy értve fűzfát, elnyúltam a tövében. Topa a lábamnál matat, fekszik karikában, mint kutya a szakajtókosárban. Humni kéne. De álom nem jön a pislogómra.

A cirkuszi állatsereglet létét csak szöszmötöléséből tudom. A számoló malackák csicsókát túrnak, csámcsognak rajta, a zsiráfok a tiszafák zöld gallyait törgélik, tevék a szénává száradt perjefüvet legelik. Miska a közeli vizekben rákászott, morgott, s ropogtatta az állatok páncélos ollóit.

Egyszer lópatazajt hallok mögülünk. Topa felül, két kézzel fésüli szemébe a haját. Makog.

Katonai őrjáratra gondolok. A búbosfejű libák gúnárja is elkiáltja magát, inkább olyan sóhajtásféleképpen, mint veszélyérzetében. Aztán a kocsiparádék kutyacsapata kezdi el a nyüszítést.

A közeledő lovak megállnak, valaki olaszul kiált: van itt valaki? A sörényesek idomárjainak egyikét ismertem meg a hang után.

— Van mondom, — talpra álltam, magyarul válaszoltam, mert ismertem mind a két fattyút, jól tudtak magyarul. A gazdával is mindig úgy beszéltek, és egészen apró részletekig megértettek mindent.

— Te vagy, Mito?

— Én vagyok, mondom. — Kezdtem örülni. Nem leszek már egyedül. A szelídített oroszlánok úgy viselkednek néha, mint valami gyámoltalan macskák, aztán, a nagy marhaölő mancsukkal fejbe csapnak embert, állatot, s nekiülnek, megvacsorálják. Hallottam ilyenről. Veszélyes lehet a Miska medve is, ha megéhezik.

— Elloptad Czája oroszlánjait, te kölök — mondta a mérgesebbik ellenségesen.

— Nincs énnékem akkora hatalmam fölöttük, ti is tudjátok.

— Nincs a frászt, a bűbájos dudáddal elbolondítod őket. Szétszaladt a cirkusz, de a négy oroszlán a mi jussunk!

— Hát vigyétek! Tegyétek a nyeregtáskába! Nem akartam ujjat húzni velük. Ezek a kést nemcsak evésre használják. Engem is elaltatnának vele.

— Tudtok parancsolni nekik, vigyétek!

— De hol vannak, a fene látja őket a sötétben?

— Van tinéktek hozzájuk való jeletek. Fütyüljetek zápfogról nekik. Hadd szóljon! Arra mindig megmozdultak.

Szólították névről őket, Leo, Lipót, Lótusz, Donna, és fütyültek hosszan, barátságosan. Vagy kétszáz méterről hallatszott rá a fölmorduló válasz, s dobogó távolodó futás.

Gondoltam, lovon ültök, mért nem szaladtok utánuk?

Meg sem kísérelték. Ketrec, korbács nélkül, szabadon levő nagymacskákkal ha utolérnék is őket, mire mennének?

— Fújj bele abba a bűbánatos dudádba, te Mito, akkor visszajönnek.

— Megtehetem.

— Fújjad, legyél olyan kedves, Mito, hát érts meg bennünket, a mi jussunk a négy oroszlán! Nem akarsz tán mindent magadnak?

— Én semmit. A puszta életemet szeretném még egyszer a szülőföldemen tudni. Nékem nem kell egy gágogó gúnár sem.

— Nagy sunyi voltál te mindig. Szelíd huncut. Neked nem kell, és mégis viszed! Az egészet!

Nem feleseltem velük. Tőlem mindent zsebre rakhatnak.

Elfújtam vagy tízszer a sirató-vigasztalót, csak a nagy csönd válaszolt rá. A malacok abbahagyták a csicsókázást, Miska a rákropogtatást, a zsiráfok az ágtördelést, a tevék a szénázást. De a sörényesek nem adták jelét a közeledésüknek.

— Fújjad még!

— Fújtam. Mit ellenkezzek velük? Fújtam, a szám majd kirojtolódzott, de 'biz minket egy állat meg nem puszilt érte.

A Göncölszekér a rúdjával egészen a föld felé fordult már, ami a hajnal érkezését mutatja, csak álltam, ők meg ülték a cirkusz két sodrottvérű igását.

— Add ide a dromedárokat, Mito. Érts meg, hogy nincs semmink. Az legyen a jussunk.

— Vigyétek a dromedárokat. Kötőfék van a pofájukon, azok nem harapnak, nem nyerítenek, nem káromkodnak, mindegy nekik előre vagy hátra.

Nem akarok nagy farkaalját keríteni az alkudozásnak, a két idomár kötélre vette a tevék pofaszíját, s köszönés nélkül indult el visszafelé. Hová szólt az útlevelük, én nem tudtam, nem kérdeztem tőlük.

Hajnalok harmatjával, amikor a vizet karéjozó útnak a vonala előtünedezett, megindultam. Fújtam vagy háromszor a jelet aztán, ahogy gyerekkorunkban mondtuk játék közben: aki bújt, bújt, aki nem, nem, megyek!

Szeptember közepén, szép meleg napon ereszkedtünk le Uzsokról Ökörmező laposára. Czája hetek óta hírlelhette sereglésemet. Emberei várták jöttömet. Hevenyészett állatketrecek karéjban állítva, s minden csali étel föltálalva.

A Czájások között a két olasz idomárt látom tüsténkedni. Az erőszakosabbik odajön hozzám, de olyan hízelkedve, mintha most keltünk volna föl a kocsmaasztaltól.

— Fújjál még Mitókám, az értetlen állatjainak egy szép búsongó takarodót! Látod, némelyik nem akarja enélkül a helyét sem megtalálni!

Fújtam. De alig veszem a második lélegzetet, öklével úgy a számba üti trombitámat, hogy nyolc fogamat kiköptem véle.

Fog nélkül pedig semmi az ember a réz mögött. Semmi, de semmi!

Mito hosszan, némán bámulta a whiskysüveget. Ismétlődő szavaira rábólintgatott, s mintha fejbőrében lötyögött volna koponyája.

Kiment körülbakterolni a deszkamáglyákat, fűrészporos pajtákat, forgácsosszíneket, festékesraktárakat.

Kisilus Matyi kicsit fészkelődött az ágyán, felém fordulva mondta: — nem tudtuk meg, kivel ihatta Mito Kijevben a whiskyt.

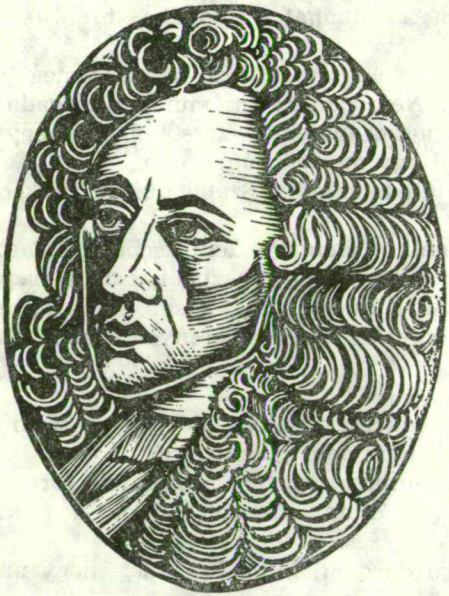

Buday György: Alexander Pope